

Vilhelm Andersens tale i anledning af Jeppe Aakjærs 60-årsfødselsdag

Taler

Vilhelm Rasmus Andreas
Andersen
Professor i dansk og nordisk
litteraturhistorie v.
Københavns Universitet

Dato

10. september 1926

Sted

Københavns Rådhus

Omstændigheder

Talen blev holdt i.f.m. Jeppe Aakjærs 60-års fødselsdagsfest, som blev fejret på Københavns Rådhus d. 10. september 1926.

HILSEN TIL JEPPE AAKJÆR

Af PROFESSOR VILH. ANDERSEN

Denne Aftens Fest er den tredie store Digterfest i København. Den første var for Oehlenschläger, da han fyldte halvfjerdsindstyve Aar, den anden for Drachmann, da han blev treds. Til Oehlenschläger blev der ved Festen sunget: Til Kilden har du ført os ned, hvorfra vort Livsvæld rinder. Før Festen for Drachmann og maaske med Tanken derpaa havde Drachmann selv sunget: Du danske Mand, af al din Magt, syng ud om vor gamle Mor! De to Ord tilsammen indeholder Aakjærs Adkomst til at hyldes som dansk Digter af et enigt Folk.

Til Forskel fra baade Oehlenschläger og Drachmann, men i Lighed med Bjørnson er Aakjær baade Digter og Taler. Som Taler siger han os sine Tanker, og dem vil vi ikke skændes om i Aften. Der er ellers Stof nok dertil. Det kommer af, at Aakjær og det brede Lag i Folket, han taler for, er vokset op under et Tryk, derfor trykker han igen paa hele Lavets Vegne. Det kommer ogsaa deraf, at Aakjær foruden at være Digter og Taler tillige er Kulturhistoriker. Derfor kan han endnu blive helt hed i Hovedet over saadanne historiske Monumenter som Aristokratisme, Klerikalisme og Militarisme eller Junkervælde, Præstevælde og Slaveaand, der i Nutidens Danmark er Museumsgenstande ligesom de andre Vejrømøller, der ikke mere er noget Vejr i.

Men som Digter giver han os slet ikke sine Tanker om Tingene. I sin Digtning, i alt Fald i sine Sange — for han „taler“ ogsaa tit, naar han fortæller bruger han en anden Kunst. Der viser han os Tingene, og saa kommer Tankerne at sig selv, hans Tanker og vore Tanker i Forening, et helt Folks Haab og Minder. Lad mig da efter hans egen Maade vise Dem i et enkelt Billede, hvorledes han har ført os til vort Livs Kilde, som Oehlenschläger søgte saa langt borte, at de færreste nutildags har Øjne og Hjerte til at følge ham, og hvorledes han har sunget om vor gamle Mor, den Mor, som Drachmann maatte bruge „al sin Magt“ til at „synge ud“, fordi hendes Sønner havde saa tungt ved at forstaa, at de var Brødre.

Da Jylland for hundrede Aar siden første Gang løftede sig op i dansk Poesi, i Blichers første Novelle „En Landsbydegns Dagbog“ da var det, ligesom samtidig hos Grundtvig, mest Vinterlandet, man fik at se. Sommeren, Aakjærs Jylland, tog sig her, set i Frastand, saaledes ud: „Derhjemme er Skov og Mark iført sin grønne Sommerdragt. Udenfor mit gamle Kammervindue staar Abilden nu i Blomster. Irisken kvidrer i Stikkelsbærhækken. Stæren sidder paa Kirken og fløjter sit lystige Stykke“. Det er ikke Aakjærs Jylland. Stæren paa Kirken giver ikke noget Billede, det er ikke rigtig set, og derfor kan man ikke tænke rigtigt derved. Men saadan staar der ogsaa kun i de samlede Udgaver af Novellerne indtil den sidste. Blicher selv havde skrevet: „Stæren sidder paa Kjelen o.s.v.“, altsaa paa Kilden, d.v.s. Brønden. Der er Billedet. Baade det og Tanken, der følger med, har Aakjær givet Digt „Mor ved Brønden“. Det er Foraar. „Hver Morgen friske Fugle paa Pilens laadne Gren, mens Stæren sad og basked paa Brøndens Vippesten“. Men Mor er bleven gammel og skal til at dø. Alt hvad hun evner er at lade sig lede ud til Brønden som for tusinde Aar tilbage var en hellig Kilde, og siden igennem Aarhundreder Midtpunktet for et Hjem. Hun lægger Haanden paa dens stensade Karm. „De talte længe sammen det stumme Øjensprog, der tænder Hjerteflammen for baade Mund og Bog“. Det er rigtigt. Naar man har glemt Ordene i Digtet, husker man dette Strøg af den gamle, brune Haand paa de graa Sten. Man ser dybere ind i Historien derved end gennem Oehlenschlägers Hakon Jarl. Og dybere ind i Livet ogsaa. Haanden taler uden Ord, ligesom i et andet Digt af Aakjær, hvor Faderen Juleaften „stikker Hø i Faarets Hæk og stryger det om Kinden, imens han glider væk“. Man husker Stuckenbergs Vers om de to Mennesker, der kan volde hinanden det værste, men gøre det godt igen, blot ved at se paa hinanden og glatte hinandens Haar. Hvad enten man kalder det for „Kilden“ eller for „Mor“ eller som Aakjær her for begge Dele, saa er det Kærlighed en ting, der er endnu større

end Elskov, som Aakjær lykkeligvis ogsaa kender til. Digtet om Mor ved Brønden er ikke Aakjærs bedste Digt. Men det er et sjældent rent Digt. Han er selv en sjælden ren Digter. Han er ren i Hjertet, som Almuen er det.

Ved at navne Stuckenbergs Navn har jeg rørt ved den nærmeste historiske Forudsætning for Aakjærs Kunst. Der var i Halvsemserne i forrige Aarhundrede en Flok Unge, som satte sig op imod den haandfaste Realisme fra Halvfjerdsene og Firserne. De vilde have Sjælen med. En af dem, Helge Rode, har kaldt dette Opgør for det sjælelige Gennembrud. Nogle af dem, som Johs. Jørgensen, kastede alt det udvortes bort, andre brugte alene de ydre Ting for at faa det til at tone og dufte i det Indre. Det er Sophus Claussens og Ludvig Holsteins Kunst. Gennem dem gaar Vejen til Aakjær og hans Slægtled. Man kunde kalde deres Indskud for det stoflige Gennembrud, fordi de vilde have *Stoffet* med, ligesom deres Kammerater i Sverige, Fröding og Karlfeldt. Der er mere Stof, mere Folk og Fæ og Boskab i Aakjærs og Valdemar Rørdams Lyrik, end i nogen tidligere. Aakjærs Poesi er en jordbunden Sang, men hans Følelse for Jorden er religiøs, altsaa en Evighedsfølelse. Rugen synger, og Havren synger, men Sjælen synger med. Det gjorde den forud, den ger det nu, og den vil i al Evighed gøre det.

Med Stoffet følger *Stedet*. Gennembruddet af det stoflige eller faktiske i Poesien kaldte Johannes V. Jensen i sin Tid med Rette for en jydsk Bevægelse. Skifterne i et lille Folks Aandsliv fremkaldes ikke blot ved europæiske Hovedstrømninger, men ved et Vekselspil af dets egne Kræfter, imellem dets Stammer. Alt har sin Tid, siger Salomon, og efter Omdrejningens Lov er det danske Aandsliv, som det sommer sig for et Øland, i en evig Vippen. Det attende Aarhundredes danske Poesi er efter sine Hovedmænd: Holberg og Wessel imod Brorson og Ewald norsk og slesvigsk, det nittende er overvejende sjællandsk og københavnsk indtil Halvfemsernes jydelse Slægt, som er fra de smaa Øer, hvor Sproget synger uden det stemte *d*, og det vrimler med Sophus'er. Aakjærs Slægtled, som har haft sin Blomstring mellem Systemskiftet og Verdenskrigen og sit Hjem mellem Frederiksholms Kanal og Verdenshavet, er jydsk, og han selv er Marven — æ Mall, som man siger om Smørhullet — i det. Det er Jylland, der synger i hans Poesi, og Danmark synger med. I hans sidste storladne Digt, Heimdals Vandringer, er Norden Jylland. Man har tillagt ham den Ytring, at Sjælland, det er noget, som Sjællænderne har fundet paa, men Jylland har Pinedød Vorherre gjort. Jeg ved ikke, om De rider paa Cykel, Aakjær, og haaber, at De ikke kører i Automobil, men jeg indbyder den jydsk Hejmdal til en Kapvandring gennem

Odsherred.

Ligesom Stoffet og Stedet er ogsaa *Standen* slaaget igennem i Aakjærs Poesi. De første, som her tillands skrev om Bønder, var Præster, det næste Hold var Præstesønner, det tredie var Degne. Men De, Aakjær, er, ligesom Deres sjællandske Navne Jeppe paa Bjerget, selv en Bonde og en Bondes Søn. Den lille Hjorddreng, som Blicher fangede et Glimt af i Visen om Mads Doss, og som i Skolelærerlitteraturen fra 1860-Aarene sidder nederst paa Bænken og læser Katekismus, han er kommen med i den nye, jydsk Bevægelse, hos Aakjær og Skjoldborg og allerede hos den gamle Feilberg. Det er ham, som *synger*. Omkring 1890 sagde en gammel Digter og Litteraturhistoriker til mig, at han ikke mere kunde være med i den moderne, danske Litteratur; man maatte jo lade sig omskære, sagde han. En ti-tyve Aar derefter sagde en københavnsk Forfatter det samme, men af en anden Grund: man maa jo have vogtet Kre'tur! Det var sande Digterord, fyndige Udtryk for Aandsskiftet i den danske Litteratur fra dens jødiske til dens jydsk Periode. Men Tjenestedrengen paa Landet er Bindeleddet, det længe „savnede Led“, mellem Bonden og Arbejderen. Aakjær har sunget dem sammen, og vi andre har sunget med. Han er en farlig Mand. Han taler og synger os baade sønder og sammen. D. v. s. han har talt os sønder, fra hinanden, og sunget os sammen igen. Naar han har rejst Skellene i den stridige Sørfølelse i sine Taler og Fortællinger, har han faaet os til at glemme dem for den dybe Samfølelse i hans Sange. Han har efterladt hos alle den Følelse, at Skel skal der til, mellem godt Folk og Rakkere, men at det ikke er paa Tøjet og Travet, man kender Forskel paa fine Folk og simple. Der er samme Stof, samme To i Jens Vejmand og hans Digter. En Professor ved Universitetet føler sig nu tildags her i Landet uden Skaberi som Kammerat med en Skraldemand. Jeg taler af Erfaring: min Køjekammerat paa „Provostenen“ var Renovationskusk paa Amager. Vi forstod meget godt hinanden og gør det fremdeles. Vi forstaa *alle* Dansk i Danmark. „Har De Nøglen?“ raabte Kongen forrige Tirsdag til en af sine Embedsmænd, Opsynsmanden ved Om Kloster, der gik paa Markarbejde med bare Ben i Træskoene. „Jow, a haar sgu saa“ svarede Manden. „Det var sgu godt“, sagde Kongen, li'saadan. Jeg tilskriver Aakjærs Viser en Del af Æren for, at der ikke behøves nogen Sovjet i Danmark. Vi *er* et Kammeratskab. Vi slaas i Frikvarteret, men vi gaar i den samme Skole. Vi kan endogsaa samles til Fest i Gymnastiksalen. Der var Mislyd ved den forrige Digterfest i Raadhuset. Men vi vil ingen Mislyd ha' i Aften. Vi vil høre Samklang. Derfor er vi kommen.

Omtrent saaledes tænker jeg, Festens Genstand vil tage sig ud for de fleste i kort historisk Belysning: som Generalnævner for det reale, det nationale, og det sociale Gennembrud i den danske

Litteratur i det tyvende Aarhundede. Men vore Hjerter har han vundet ved noget andet. Vi ærer

Aakjær, fordi han i sin Kunst er en virkelig Digter, altsaa en Digter paa Virkelighedens Grund, fordi han i sit Liv er en ægte Jyde altsaa en forhenværende Hjorddreng og nuværende Herremand, og fordi han i sin Person er en folkelig Figur, altsaa et naturligt Menneske uden nogen Digterdikkedarer. Men vi elsker ham, fordi han tillige med alt dette er en Mand for sig. Han er, hvad hans Forgænger og Overmand, Bjørnson, aldrig ret blev, en ensom Mand. Han har kaldt sit Hjem med det Ord, han har ikke kaldt det „Virkele“ eller „Folkele“, men „Jenle“. Vi takker ham for, hvad han har skrevet om enlige Folk: for Hjorddrenge og Hjertelag, for Vejmanden. Vi takker ham for den stille Brorsonske Tone bag det stærke Kingoske Mæle i hans Sange, for saa langt tilbage, d. v. s. til hans Mors Salmebog, maa man gaa for at finde Moderskødet, Kildespringet til hans Vers. — Hvad

Brorson har følt en Juleaften: „Naar Hjertet sidder mest beklemt, da bliver Frydens Harpe stemt, at

den kan bedre klinge, og knuste Hjerter føler bedst, hvad denne store Frydefest for Glade har at bringe“ — det har Aakjær ogsaa følt: „Nu ringer Degn til Nadverfest, nu falder Rim paa Stene, og Juleklokken høres bedst af den, der sidder ene“. Vi takker ham mest for, hvad han har skrevet om hans egen gamle Mor.

Det er fra hende og fra vor gamle Mor, vi hilser ham i Aften. Som Talsmand for en Forsamling fra alle Sider af det danske Samfund rækker jeg Kransen til Dem — nej, til *Dig*, Jeppe Aakjær, fordi du i din Kunst, den ædleste, vi ejer, Sangkunsten i Modersmaalet, i Kresen af dine herlige Ligemænd er den, der har givet mest til alle. Vi véd, at vor Hyldest ikke vil gaa dig til Hovedet, men til Hjertet, tror vi, vil den gaa dig. Og naar Hjertet løfter sig, bøjes Hovedet. Du har ikke blot villet dit Eget, der er noget, du har elsket. Du har elsket dit frie Folk og dit gamle Fædreland. De har tilsammen givet dig de Vinger, der har løftet dig, og den Rod, den Pælerod, sagde du fornylig, hvormed du er tøjret. Leve da

Jeppes Aakjær, og naar han er død, saa leve hans og vor fælles Mor, hvis Søn han har været! Et trefoldigt Hurra for den danske Digter Jeppes Aakjær og hans Fædreland!

Nu sang Fru Birgit Engel bl. a. „Havren“.

Kilde

Aakjær, Jeppes: Min Hædersdag paa Københavns Raadhus 10. September 1926. Levin & Munksgaards Forlag, København 1927.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Festtale, Hyldesttale

Relateret

Jens Jensens tale i anledning af Jeppes Aakjærs 60-årsfødselsdag
26. september 1926

Jeppes Aakjærs tale til fakkelbærerne i anledning af sin 60-årsfødselsdag
10. september 1926

Jeppes Aakjærs tale i anledning af sin 60-årsfødselsdag
10. september 1926

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/vilhelm-andersens-tale-i-anledning-af-jeppe-aakjaers-60-arsfodselsdag>